

שיטת הרמב"ם בגדרי חלות הקדש ונדר במחשבה

א. קיי"ל (ק"י מא): דבתרומה וקדשים גמר בליבו אי"צ להוציאו בשפתיו, ומהני בהו מחשבה. והקשה ע"ז בטורי אבן (חגיגה ו. ד"ה דילמא) מהא דתנן (תרומות פ"ג מ"ח) 'המתכוון לומר תרומה ואמר מעשר עולה ואמר שלמים שלמים ואמר עולה וכו', לא אמר כלום עד שיהיו פיו ולבו שוים'. ומדאמר 'לא אמר כלום' משמע דבמתכוין לומר עולה ואמר שלמים אפילו עולה לא הוי, ואמאי הא כיון דגמר בלבו לעולה דל מכאן דיבור פיו, משעה שגמר בלבו לעולה סגי. והכי נמי קשה דהמתכוין לומר תרומה ואמר מעשר לא אמר כלום - ואפילו תרומה לא הוי, ואמאי הא תרומה ניטלת במחשבה כדכתיב 'ונחשב לכם תרומתכם' (יעוין ק"י שם, ביצה יג:). ואף המהר"י קורקוס (הל' מעשה הקרבנות פי"ד הי"ב) רמז ק"ו זו בדבריו.

וביאר הטורי אבן (חגיגה שם) והקרן אורה (נדרים ב.), דנהי דבהקדש ותרומה ודכוותיהו אי"צ להוציא בשפתיו, מ"מ אם גמר בלבו להוציא בשפתיו אין הדבר חל אלא בדיבור ואז בעינן לכל הלכות דיבור. ודבריהם מיוסדים אהא דתניא (שבועות כו:): 'בשפתים' - ולא בלב, גמר בלבו מנין, ת"ל 'לכל אשר יבטא האדם בשבועה'. ובס"ד דגמ' פירש לה רב ששת לברייתא: 'בשפתים' - ולא גמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא, גמר בליבו סתם מנין, ת"ל 'לכל אשר יבטא'. והיינו דבאמת שבועה חלה במחשבה, אבל אם גמר בלבו להוציא בשפתיו אין השבועה חלה. ואע"פ שלמס' נדחו דברי רב ששת גבי שבועה, גבי הקדש ותרומה דחיילי במחשבה ס"ל לאחרונים דלא נדחו דבריו, והדן הוא דאם גמר בלבו להוציא בשפתיו אין ההקדש חל במחשבה.

ובקרן אורה (שם) הקשה לפי"ז על דברי הש"ך (יו"ד ס"י רנח סק"ח), דהנה הרמ"א (שם ס"ב) כתב דאם רצה להוציא בשפתיו על סלע זה שיהא צדקה והוציא על אחר הוי טעות ואינו כלום, וכתב הש"ך דהשני אינו כלום, אבל הראשון שגמר בלבו הוי צדקה לאלו האומרים דבלב הוי צדקה, וכמו ש"כ הרמ"א (שם ס"ג). וקשה דהא ממתני' דתרומה ואמר מעשר מוכח דכל שנתכוין להוציא בשפתיו אינו חל עד שיוציא בשפתיו.

ולכא"ו הש"ך עצמו ת"י קושיא זו במה שכתב במקום אחר (שם ס"י שלא ס"ק עו) דהא דנתכוין לומר תרומה ואמר מעשר לא חייל מידי, היינו משום שביטל בדיבור פיו מה שהיה במחשבתו, אבל המפריש תרומה במחשבה שפיר הוי תרומה. ולפי"ז לא קשה מידי, דנתכוין להוציא בשפתיו על סלע זה והוציא על סלע אחר, אין דיבורו סותר מחשבתו, שהרי יכול ליתן את שניהם לצדקה, ולפיכך שפיר חייל מה שבמחשבתו. אבל בנתכוין לומר תרומה ואמר מעשר הרי לא שייך שיחולו גם התרומה וגם המעשר, וכיון שדיבורו סותר למחשבתו מבטל הדיבור את המחשבה. וכבר פירש כן הר"ש בפירושו אמתני' דנתכוין לומר תרומה ואמר מעשר הנ"ל (תרומות פ"ג מ"ח), וז"ל: 'ודוקא כששפתיו ולבו מכחישין זה את זה, אבל לא מכחשי זה את זה מהני בתרומה וקדשים, כדדרשינן בפי' שבועות שתיים (שבועות כו:): דמהני גומר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו. וכן ס"ל לרא"ש שם בפ"י. וע"ע בחי' הרשב"א (ק"י מט: נ. ד"ה ואסיקנא) שפי' כן.

ב. והנה בדבר אברהם (ח"א מילואים לסי' טז) עמד על דברי הרמב"ם בפיהמ"ש אמתני' דנתכוין לומר תרומה ואמר מעשר. וז"ל המשנה שם: 'המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה עולה ואמר שלמים שלמים ואמר עולה, שאיני נכנס לבית זה ואמר לזה, שאיני נהנה לזה ואמר לזה, לא אמר כלום עד שיהיו פיו ולבו שוין'. וכתב ע"ז הרמב"ם: 'כל זה מבואר, והעיקר אצלנו גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו. והק' הדבר אברהם דטעמו של הרמב"ם אינו נכון אלא לסיפא דמתני' דאיירי בנדרים, אבל ברישא דמתני' דמייירי בתרומה וקדשים דחיילי במחשבה אין זה שייך, ואמאי נתן הרמב"ם טעם שאינו מועיל אלא לדין א' מדיני המשנה.

וכתב הדבר אברהם דמוכח מדברי הרמב"ם כשי' הש"ך, וכמו שפירשו הרשב"א והר"ש, דבמתכוין לומר תרומה ואמר מעשר יש סתירה בין דברי פיו ללבו והם מבטלים זה את זה, אבל בסיפא דמתני' אין דברי פיו סותרים את מחשבת לבו, שהרי אפשר שיהיו שניהם אסורים, וא"כ מה שאין מחשבת לבו חלה הוא רק משום שבנדרים לא

מהניא מחשבה ובעינן שיוציא בשפתיו. אבל אם נדר היה חל במחשבה היה נאסר במה שחשב בלבו. ומה שכי הרמב"ם 'והעיקר אצלנו' הוא לבאר הסיפא דמתני' גבי נדרים, ולא הוצרך לבאר אמאי לא חיילי התרומה וההקדש שזה מפורש במשנה עצמה 'עד שיהיו פיו ולבו שוין', וכמוש"כ הרמב"ם ד'כל זה מבואר'.

אמנם קשה ע"ז ממה שכי הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פי"ד הי"ב): 'אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין. כיצד, המתכוון לומר הרי עלי עולה ואמר שלמים, או שנתכוון לומר הרי זה עולה ואמר שלמים לא אמר כלום'. והרי בנתכוון לומר הרי עלי עולה ואמר שלמים אין אמרי פיו מכחישים מחשבת לבו, שהרי יכול להתנדב גם שניהם, ואעפ"כ כ' הרמב"ם דלא אמר כלום - והיינו דגם מחשבתו לעולה לא חיילא. ואמאי הא הקדש חייל במחשבה. ויש להוסיף ולתמוה מהמשנה הנ"ל בתרומות, דשנינו בסתם 'עולה ואמר שלמים' ואין מפורש אם הכוונה להרי עלי או להרי זו, ולדברי הר"ש שם צריך לאוקמי מתני' באומר הרי זו אבל באומר הרי עלי שפיר תחול מחשבת לבו. אמנם מהרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות מוכח שפ"י המשנה דאיירי בכל גווני, שהרי פסקו מיוסד על משנה זו. נמצא דמן המשנה גופה מוכח דדעת הרמב"ם כהקדש אורה והטורי אבן דאף בהקדש דחייל במחשבה אמרינן דאם גמר בלבו להוציא בשפתיו אין הנדר חל אלא בדיבור. ונמצאו דברי הרמב"ם בפסקיו סותרין לדבריו בפייהמ"ש.

ובדבר אברהם ישב זאת, דמכחישינן זה את זה אין הכוונה רק כשאי אפשר לפיו ולבו שיתקיימו שניהם כיון שהם מכחישים זה את זה. אלא דכל שהוציא גם בשפתיו בעינן שיהיו פיו ולבו שוין ומתאימים לדיבור אחד דווקא, משום דכי 'מוצא שפתיך' וכי 'לבטא בשפתים' וכי 'כל נדיב לב' - בעינן גומר בלבו ומבטא בשפתיו, וכל שאם תצרף את הדיבור והמחשבה לדיבור אחד לא יתאימו יחדיו הרי"ז נקרא מכחישינן זה את זה. ולפי"ז ניחא, דגם בנתכוון לומר עולה ואמר שלמים הרי"ז חשוב כמכחישינן זה את זה, דאע"פ שאפשר לקיים שניהם הרי אין פיו ולבו מתאימים זה לזה וגם זה חשיב כהכחשה, ולפיכך לא אמר כלום.

ג. אמנם נראה להוכיח מדברי הרדב"ז (הל' תרומות פי"ד הטי"ז) דהא דבעינן פיו ולבו שוין לדעת הרמב"ם היינו דווקא היכא כשא"פ לקיים שניהם דסותרין זה את זה ממש. דהרמב"ם פסק שם משנת המתכוון לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה לא אמר כלום, עד שיהיו פיו ולבו שוין. וכי הרדב"ז: 'ודוקא כששפתיו ולבו מכחישינן זה את זה, אבל לא מכחישינן זה את זה מהני בתרומה וקדשים, כדאמרינן בפי' שבועות שתיים בתרא (כו:): שאני גומר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו'. ומבוי' מדבריו דמהני גמר בלבו - כתרומה וקדשים דמהני בהו במחשבה ואי"צ שיהיה פיו ולבו שוין אלא במקום שמכחישינן זה את זה, אבל אינם מכחישינן זה את זה אי"צ שיהיה פיו ולבו שוין כיון דמהני במחשבה. ושמעינן מינה דבמקום דלא מהני בהו מחשבה - כנדרים ושבועות לעולם בעינן בהו פיו ולבו שוין וגם כשאינם מכחישים זה את זה. ואי נימא דמכחישים זה את זה הכוונה כמו ש"ל לדבר אברהם, דאפילו שאינן מכחישים ממש כל שאינם שווים ממש זה לזה מיקרי מכחישים, מה שייד לומר דבמקום שאינם מכחישים אי"צ שיהיה פיו ולבו שוין, והיינו דבמקום שהם אינם מכחישים - אלא פיו ולבו שוין ממש זה לזה, אי"צ שיהיה פיו ולבו שוים. וכמו"כ מה שייד לומר בנדרים ושבועות שאע"פ שאינם מכחישים אלא הם שווים ממש זה לזה בעינן פיו ולבו שוין, והרי בלא"ה הם שווים. ואשר יוכרח דהכוונה מכחישים זה לזה היינו שהם סותרין זה את זה ממש, ולהכי במקום שאינם סותרין ממש אלא שאמרי פיו אינם שווים למחשבת לבו אי"צ שיהיו פיו ולבו שווים.

ויעויין נמי בטורי אבן הנ"ל דהוכיח מדברי הרמב"ם בפייהמ"ש הנ"ל להיפך ממה שהוכיח הדבר אברהם, דאיהו נמי תמה על מה שכי הרמב"ם: 'והעיקר אצלנו גמר בלבו להוציא בשפתיו'. והלא בתרומה סגי נמי במחשבה, ואי"כ דין זה אינו מתאים אלא אסיפא דמתני' ולא ארישא. ובי' בזה, דכוונת הרמב"ם לדינא דגמר בלבו להוציא בשפתיו, דנתבאר דבהאי גוונא בעינן כבר לכל הלכות ודיני דיבור. וזה שפיר קאי נמי ארישא דמתני'. וכ"כ האחיעזר (ח"ב סי' כד אות ו) בדעת הרמב"ם. ולפי"ז באמת ס"ל להרמב"ם כדעת הטורי אבן והקדש אורה, וכמו שהוכח כן ממה שכי בהל' מעשה הקרבנות.

אמנם צ"ע בזה ממה שכי הרמב"ם (הלי נדרים פ"ב ה"ב): 'ואין הנודר נאסר בדבר שאסר על עצמו עד שיוציא בשפתיו ויהיה פיו ולבו שוין כמו שבארנו בשבועות' (פ"ב ה"א). וחזינן בדבריו דבעינן ב' תנאים, חדא - דאין הנודר נאסר עד שיוציא בשפתיו. והשני - דבעינן פיו ולבו שוין (ויעויין בזה בדברי השו"ע יו"ד סי' רי ס"א). ולדעת הקרן אורה והטורי אבן הרי גם אם הנודר היה נאסר במחשבה, מ"מ לא תחול מחשבתו באופן שגמר בלבו להוציא בשפתיו, ואמאי הוצרך הרמב"ם לדין זה דאין הנודר נאסר עד שיוציא בשפתיו, ולא היה לו להאריך בזה. ומוכח מזה כדעת הש"ך דהיכא דאין אמרי פיו מכחישינן מחשבת לבו שפיר חיילא במחשבה, וכמו שנקט שם הרמב"ם - דהמתכוון לנדור בנזיר ונדר בקרבן ונדר בקרבן בנזיר, בשבועה ונדר או שנתכוון לנדור ונשבע, או שנתכוון לומר תאנים ואמר ענבים - דבכל אופנים אלו אין בהם סתירה בין אמרי פיו למחשבת לבו, שהרי יכול להיות נזיר ולהתחייב בקרבן ולישבע ולנדור ולאסור עצמו הן בתאנים והן בענבים.

אלא שלאידך גיסא נראה להוכיח מהלכה זו גופה כדעת הקרן אורה, שהרי הרמב"ם כלל בזה את נתכוון לנדור בקרבן ונדר בנזיר, והלא קרבן חייל במחשבה, ואם ס"ל להרמב"ם הכא כדעת הש"ך היה צריך להיות הדין דיהיה חייב בקרבן, שהרי הקרבן חל במחשבה ואין אמרי פיו סותרין למחשבת לבו, וצ"ע.

ד. ונראה בזה ובהקדם ב"י דברי הרדב"ז (הלי שבועות פ"ב ה"י), דפסק שם הרמב"ם: 'מי שנתכוון לשבועה וגמר בלבו שלא יאכל היום או שלא ישתה ושדבר זה אסור עליו בשבועה ולא הוציא בשפתיו, הרי"ז מותר. שני לבטא בשפתיים - אין הנשבע חייב עד שיוציא ענין שבועה בשפתיו'. וכתבו הכס"מ והלח"מ דמקור דברי הרמב"ם המה מדברי שמואל (שבועות כו): דאמר גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שני לבטא בשפתיים. ולפי"ז פירשו מה שפסק שם הרמב"ם (ה"א): 'וכן אם גמר בלבו להשבע וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו הרי"ז מותר', דהרי"ז דין חדש ואין זה שייך כלל לדינא דגמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו, אלא הוא מדינא דפיו ולבו שוין כמבוי במשנה דתרומות. וכמו שממשיך שם הרמב"ם: 'כיצד, המתכוין להשבע שלא יאכל אצל ראובן וכשבא להוציא שבועה נשבע שלא יאכל אצל שמעון, הרי"ז מותר לאכול עם ראובן - שהרי לא הוציאו בשפתיו, ועם שמעון - שהרי לא היה שמעון בלבו'. וכי עוד שם (ה"ב): 'וכן שאר מיני שבועות אינו חייב עד שיהיה פיו ולבו שוין'. ומבוי מזה דהדין דגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו והדין דפיו ולבו שוין הם שני דינים נפרדים זה מזה.

אמנם הרדב"ז שם (ה"י) כתב על דברי הרמב"ם דאין הנשבע חייב עד שיוציא ענין שבועה בשפתיו, וז"ל: 'זה מבואר דבעינן פיו ולבו שוין בשבועה, ולא מיבעיא היכא דלא הוציא השבועה כלל, אלא אפילו היכא שהוציאה אלא שיצאת בטעות הרי"ז מותר'. ומשמע דהרדב"ז פליג על דעת הכס"מ והלח"מ וס"ל דהדין דגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו היינו חד דינא עם דינא דפיו ולבו שוין, ואינם כלל ב' דינים נפרדים. וצ"ע בדעת הרדב"ז דלפי"ז מאי שנא דהרמב"ם בהלי שבועות (פ"ב ה"י-יא) ובהלי נדרים (פ"ב ה"ב) כתב ב' תנאים. הא - דבעינן גמר בלבו להוציא בשפתיו, והב' - פיו ולבו שוין. ואילו בהלי מעשה הקרבנות (פי"ד ה"ב) ובהלי תרומות (פ"ב ה"ט"ז) כתב רק התנאי דבעי פיו ולבו שוין. והרי ע"פ דברי הרדב"ז ליכא חילוק דין ביניהם, וא"כ היה לו לרמב"ם להשוות הדברים ולא לחלק לשונו בכל מקום.

ולכאוי הרדב"ז עצמו ישב זאת בהלי תרומות (פי"ד ה"ט"ז) והוב"ד לעיל, דס"ל דהא דכתב הרמב"ם דבעינן פיו ולבו שוין היינו היכא כששפתיו ולבו מכחישינן זה את זה, אבל לא מכחישינן זה את זה מהני בתרומה וקדשים דמהני בהו מחשבה. ושמעינן מיניה דבמקום דמהני ביה מחשבה ואי"צ דוקא לאמרי פיו אי"צ שיהיו פיו ולבו שוין אלא במקום שמכחישינן זה את זה, אבל אם אינם מכחישים זה את זה אי"צ שיהיו שוין ממש שהרי בלא"ה איתנהו במחשבה. אבל במקום דלא מהני ביה מחשבה ובעינן דוקא לאמרי פיו, בעינן בכל גווני פיו ולבו שוין - וגם כשאינם מכחישים זה את זה. וכן מבואר בדברי המהר"י קורקוס (הלי תרומות פי"ד ה"ט"ז).

ולפי"ז ניחא, דלעולם ס"ל להרמב"ם ע"פ דעת הרדב"ז דהדין דגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו והדין דפיו ולבו שוין היינו חד דינא. אלא דהרמב"ם בכל זאת חילק בלשונו בדין הנדרים והשבועות מדין הקדשים והתרומות, דגבי נדרים ושבועות דבעינן דוקא לאמרי פיו - א"כ גם במקום שאינם סותרין זה את זה ממש בעינן שיהיו פיו ולבו שוין,

אבל בקדשים ותרומות דמהני בהו מחשבה - אם אינם סותרים זה את זה ממש אי"צ שיהיו פיו ולבו שוין, ורק במקום שסותרים ממש זה את זה בעינן בהו שיהיה פיו ולבו שווים.

ועפ"ז צ"ל להחולקים על דעת הרדב"ז והמהר"י קורקוס וסוברים דהדין דגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו והדין דפיו ולבו שווים הינם ב' דינים נפרדים זה מזה, ס"ל נמי דבכל גווני בעינן שיהיה פיו ולבו שוין, וגם במקום שאינם מכחישים זה לזה ממש, וגם בדברים שמועילים בהו מחשבה - כתרומה וקדשים.

ובאמת דמצינו שכבר נחלקו בזה הראשונים, דאי' בגמ' (ק"י מט: נ.) ההוא גברא דזבין לנכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל, ובעידנא דזבין לא אמר ולא מידי. אמר רבא הוי דברים שבלב, ודברים שבלב אינם דברים. והק' הראשונים שם ממה דאי' בנזיר (ב:): האומר אהא, ונזיר עובר לפניו הרי"ז נזיר, אלמא דברים שבלב הוי דברים אע"ג דלא פירש. ותיצרו הרמב"ן (ד"ה ומאי), הריטב"א (ד"ה תו קשיא) והר"ן (ד"ה אמר רבא), שכיון שאמר אהא ונזיר עובר לפניו כאילו פירש אהא כמוהו, שאלו הן ידות שריבתה תורה. והרשב"א פליג ודחה תירוץ זה ותיירץ באופן אחר, דבהאי גוונא אינו ענין כלל לדברים שבלב, דמה שאמרו דברים שבלב אינם דברים היינו שאינן דברים לבטל אמרי פיו, אבל כל שהדברים שבלבו אינם מבטלים מעשיו אלא מקיימין - כנזיר שאמר בלבי היה להיות כזה שהיה עובר לפניו, הוו דברים.

וכתב בשער המשפט (סי' צח סק"א) דמדברי הראשונים שהקשו מידות ותיצרו שהוא כמפורש מריבוי התורה, מוכח דפליגי אהרשב"א וס"ל דגם דברים שבלב שאינם מבטלים מעשיו אינם דברים. והנה הראשונים שם לא דיברו דוקא בדברים שאינם מועילים אלא בדיבור בנדריים ושבועות, אלא מיירי נמי בקדשים ותרומות - וכמו שהק' שם הרשב"א מהא דתרומה - ואפ"ה ס"ל לרמב"ן הריטב"א והר"ן דבכל גווני דברים שבלב אינם דברים וגם כשאינם סותרים, ומבואר מזה דס"ל כדעת הכס"מ והלח"מ ודלא כהרדב"ז והמהר"י קורקוס - ולעולם בעינן שיהיה פיו וליבו שוין. אבל הרשב"א ס"ל כדעת הרדב"ז והמהר"י קורקוס דהא דבעינן שיהיו פיו ולבו שוין היינו דווקא במקום שמחשבת לבו סותרת לאמרי פיו, אבל כל שהדברים שבלב אינם מבטלים מעשיו - גם דברים שלב הוו דברים.

ה. אמנם בדעת הרמב"ם נראה דס"ל לחלק בין נדרים ושבועות לתרומה וקדשים, דגבי תרומה וקדשים ס"ל כדברי הרדב"ז והמהר"י קורקוס - דהדין דגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו והדין דפיו ולבו שוים הוו חד דינא, והלכך רק בסותרין זה לזה ממש בעי שיהא פיו ולבו שוין. אבל בנדריים ושבועות ס"ל כדברי הכס"מ והלח"מ - דהדין דגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו והדין דפיו ולבו שוין הוו תרי דינים, והלכך גם כשאינם מכחישים ממש זה לזה בעינן שיהא פיו ולבו שוין - גם כשאינם סותרין זה לזה ממש, כיון דבעינן דוקא לאמרי פיו. מכל מקום לדעת הרמב"ם אע"פ שבדין ס"ל כוותיהו לכל מילי, בנדריים ושבועות אין זה מטעמייהו, אלא כדס"ל להכס"מ והלח"מ, דכיון דהדין דגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו והדין דפיו ולבו שוין הוו ב' דינים נפרדים זה מזה - בעינן שיהיו פיו ולבו שוין גם במקום שאינם מכחישים זה את זה ממש.

והבי' בזה, דהנה לעיל הובאו דברי הקרן אורה והטורי אבן שביארו הדין דגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו, דבמקום שגמר בלבו 'להוציא' בשפתיו צריך הוא להוציא בשפתיו, וגם במקום דמהני ביה מחשבה. והנה המהר"י קורקוס (הל' מעשה הקרבנות פי"ד הי"ב) נמי תירץ כן, וז"ל: 'עוד י"ל דכי אמרינן דגמר בלבו סגי, הני מילי כשהסכים שלא להוציא דבר - רק שיהא הקדש במחשבה. אבל כשהוציא בפיו, הרי לא גמר שיהא הקדש במחשבה אלא בדיבור, ולכך צריך שיהא דבור של הקדש'.

אמנם לשנדקדק בלשון המהר"י קורקוס נראה דתירוצו חלוק מתירוץ הקרן אורה והטורי אבן, שהם כתבו דכל שגמר בלבו 'להוציא' בשפתיו צריך להוציא בשפתיו, ומשמע דכל שגמר להוציא אפילו לא הוציא בפועל נמי צריך להוציא כבר בשפתיו. אבל המהר"י קורקוס כתב דכל שגמר בלבו 'להוציא' בשפתיו - והיינו שהוציא דיבור זה בפועל, הלכך צריך שיהיה לזה כל דיני הדיבור כהלכתו. אבל אם לא הוציא ממש אלא רק גמר בלבו להוציא בשפתיו אי"צ להוצאו. ולפי"ז יש לחלק, דכל מה שנתבאר גבי נדרים ושבועות דהוי ב' דינים נפרדים זה מזה -

והדין דגמר בלבו צריך להוציאו בשפתיו והדין דפיו ולבו שוין הם ב' דינים, היינו בהאי גוונא דגמר בלבו 'להוציא' בשפתיו - אבל לא הוציאו ממש, אבל המהר"י קורקוס הרי כתב דבריו בתרומה וקדשים - ובה מייירי כשהוציא בפועל את דיבורו ולא שרק גמר בלבו להוציא בשפתיו, וזה כבר הו' דין א' - דהדין דגמר בלבו 'להוציא' בשפתיו והדין דפיו ולבו שוין הו' דין א'. ובאמת שהמהר"י קורקוס אזיל בזה לשיטתו, דהרי הוא סובר כדעת הרדב"ז דהו' דין א', ואיהו נמי סובר דהדין דגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו היינו שהוציאו בשפתיו ממש.

ולהאמור יל"ב דברי הרמב"ם בפיהמ"ש הנ"ל (תרומות פ"ג מ"ח), דע"פ המבואר יתכן לבארו באחד מב' אופנים: א. דבאמת מה שכתב 'והעיקר אצלנו גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו', קאי רק אסיפא דמתני', וכמו שכתב בדבר אברהם. אלא שאין זה מטעמיה, דהדבר אברהם כתב דכיון שבסיפא אין פיו ולבו סותרין זה את זה ממש - שהרי אפשר ששניהם יהיו אסורים - כל מה שלא חלה מחשבת לבו הוא משום שגמר בלבו צריך להוציא בשפתיו. ואילו להאמור הרי בנדרים ושבועות גם כשאין סותרין זה לזה ממש בעינן שיהיו פיו ולבו שוין - ולהכי אינה חלה מחשבת לבו. ומה שהוצרך הרמב"ם להוסיף זאת הוא כמו שכתבו הטורי אבן והאחיעזר בדעת הרמב"ם, דכל שגמר בלבו 'להוציא' בשפתיו צריך שיהיו לו כל דיני הדיבור. אלא שהם כתבו זאת אכולה מתני' - וגם אתרומה וקדשים, וע"פ מה שנתבאר זה קאי רק אסיפא - בנדרים ושבועות. ב. דבאמת דברי הרמב"ם קאי אכולה מתני', וכמו שכתבו הטורי אבן והאחיעזר. אלא שהם כתבו דהכל הוא מטעמא דגמר בלבו 'להוציא' בשפתיו צריך להוציאו, ולהאמור זה יתכן רק אסיפא דמתני' - בנדרים ושבועות דס"ל להרמב"ם בזה כדברי הכס"מ והלח"מ שהם ב' דינים נפרדים, אבל ברישא דמתני' - בתרומה וקדשים הייתה כוונת הרמב"ם שאם גמר בלבו 'להוציא' ממש בשפתיו צריך שיהא לזה כל דיני הדיבור, דס"ל להרמב"ם בזה כדברי הרדב"ז ומהר"י קורקוס שהם דין א'.

אלא שלכאוי עדיין לא יתיישבו דברי הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות במה שכתב דאם חשב לומר הרי עלי עולה ואמר שלמים שלמים ואמר עולה לא חל כלום. ותמוה, שהרי נתבאר דמה דבעינן בקדשים שיהיו פיו ולבו שוין הוא דוקא כשפיו ולבו סותרין זה את זה ממש, והרי באומר הרי 'עלי' אין זה סותר כלל דבידו להקדיש שניהם, ואמאי מה שבלבו אינו חל.

ונראה בזה ע"פ מה שכתב ב'אור החיים' הק' עה"פ (דברים כג כד) 'מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלוקיך נדבה אשר דברתי בפיך'. ותמוה הלשון 'אשר דברתי בפיך' - וכי אין אנו יודעים כי הדיבור הוא בפה. ובי' בזה, 'כי כשהאדם חושב בדעתו מחשבה שפתותיו דובבות מעצמן בלא ידיעתו, והוא אומר 'אשר דברתי בפיך' - כי הגם שלא עשה אלא מחשבה, פיך דיבר מה שחשב'. וע"פ דבריו יש לדון דהניחא במקום שרק חשב בלבו ולא אמר אח"כ כלום, בהכרח שפתותיו דבבו מה שחשב בלא ידיעתו, אבל בהאי גוונא דמייירי הרמב"ם דחשב בלבו - הרי עלי עולה, ואח"כ אמר בפיו - הרי עלי שלמים, נמצא דיש כאן סתירה והכחשה בין מחשבת לבו לאמרי פיו, שהרי ע"פ מחשבת לבו היה לו לומר אח"כ בלא ידיעתו הרי עלי עולה, ואם יצא לו בדיבורו דבר אחר ממחשבתו - שאמר הרי עלי שלמים, הרי זה חשוב כסתירה והכחשה - בין פיו ללבו - ואע"פ ששניהם יכולים לחול, שהרי יכול להתנדב גם שניהם, מכל מקום הרי"ז חשוב מכחיש זה את זה, ואין זה נידון רק כמי שאינם שוים - אבל גם אינם מכחישים זה לזה וכמו שכתב הדבר אברהם, אלא הרי"ז חשוב כהכחשה גמורה.